تاریکی لە سەردەمی ڕۆشنبیریی شاشەدا.. نیهاد جامی

ئەوەی لەدنیای خۆرئاوادا دەبێتە جێگەی بایەخی کۆمەلگا، ئەو درۆیە نیە کەوا میدیای کوردیی نیشانی دەدات بە بیانوی تۆڕی کۆمەلایەتی و کاریگەری رۆشنبیریی شاشەوە، بەڵکو ڕۆشنبیریی شاشە کە بەرهەمی گەشەی تەکنەلۆژیە لە پاڵ بوونی تۆڕە کۆمەلایەتیەکان ئەوانە وەک فریودەرو خەڵەتاندنی مرۆق بەکار نایەت، مەگەر بۆ هەرزەکاران و مرۆڤە لادەرەکان زیاتر ئەو دیدە نیشان بدات، هەڵبەت وەک کاری ریکلامکردن و بازرگانی ئامادەبوونی خۆی سەپاندووە، بەلام ئەوە بە مانای کۆتایی مەعریفە و کتێب نیە، بەلکو ناوەندەکانی کتێب هەوڵیانداوە لەگەڵ رۆشنبیریی شاشە و تۆڕە کۆمەلایەتیەکاندا بوارو مەودای نوێ بۆ کارکردن بدۆزنەوە، کە چۆن لەبڕی تەسلیمبوون بەم دۆخە، هاتوون بۆ خزمەتی کتێب بەکاریان هێناون، کتێب خوێندنەوە لەرێگەی ئامێرەکانی وەکو کیندل و کۆبۆ و ئینک بووک کتێبخانەی گەرۆکی بە مرۆق بەخشی، کە تەنانەت لەناو شەقامیشدا ین ئەمە کتێبخانەی خۆمان لەگەڵ بێت، کتێبخانەیەکی بچکۆلەی ئەلکترۆنی کە زیاد لە دەهەزار کتێبمان خستبێتە جانتاکەمانەوە، لەهەر شوێنێک دانیشتین تەنیا نەبین و کتێبمان لەگەڵدا بێت.

لەپاڵ ئەوەدا تۆڕە کۆمەلایەتیەکان پڕکران لەکتێبی ئەلکترۆنی، لەو نێوەندەدا میدیای کوردیی دەیەوێت فریووی ئەو ڕاستیەمان بدات و لەشوێنیدا تەنیا یەک ڕووی ئەو گۆڕانکاریە ببینێت، دیدی هەرزەکاران و لادەرەکان وەک دیدی باوی ئەو کاریگەریە بخاتە ڕوو، بەدنیاییەوە ئەوەی لەئێستای کوردستان ڕوو دەدات هەر ئەو فریوو دانەیە، ئەوەی کورد کە دەکاتەوە لایقی کچە مۆدێل و قسەی بێبەها و ئەوانەن کە لەدەرەوەی مەعریفەدا دەژین، بەلام ئەو خود نائاگاییە چەندە کاریگەری خراپی لەسەر داهاتووی ئەمە هەیە، بەهەمان شێوەش مۆدیلێکی نوێی ئایدیۆلۆژیە کە هێزە سیاسیەکان دلخۆش دەکات، بەوەی کۆمەلگا وەک خۆیان لێدەکەن و ئاسان دەتوانن نوێنەرایەتیان بکەن.

بیرمان نەچێت سیاسی کورد نەخوێندەوارترین توێژی کۆمەلگای کوردیین، ئەو دۆخەش لەرێی میدیاکانیانەوە برەوی پێ دەدەن کە خوێندنەوە لەتەواوی جیهاندا بەهای خۆی لەدەست داوە، لەبنەمادا ئەو دەستەواژەیە تەنیا منالە کالفامەکانی حزب دەتوانن باوەری پێبکەن، هەر بۆیە ئەو ئێستا خراپەی لەکوردستان هەیە زادەی ئەو دیدگا ناڕۆشنەیە کە ئاوا کۆمەلگای بە بردراوە، دەنا بازاری کتێب

و جۆش و خرۆشی مرۆڤ لە دنیادا بە کتێب وەک حەتمیەتێکی ناو ژیانە، بەڵێ ڕۆشنبیریی شاشە بەتەوێ کەناڵێک بێ بۆ خوێندنەوەی کتێب، کتێبی ئەلکترۆنی کەوا لە کوردستان بەخێرایی دەست دەکەوێت، لەخۆرئاوا ئەو جۆرە کتێبەش دەبێت بە سەر ئامێرەکانت بیکڕیت ئەوسا بیخوێنیتەوە، ئەوەش گەواهی ئەوەیە مرۆڤ و کتێب پەیوەندیەکی بەردەوامی یەکترین.

هەڵبەت کتێبە ئەدەبی و هونەریەکان لەهەموو ساتێک زیاتر مرۆڤ ڕووی تێدەکات، بە تایبەت ڕۆمان و هونەر، دەستەواژەی هونەر لەخۆرئاوا بە تەواوی هونەرەکان بەکار نایەت، لەو ناوبردنە ڕاستەوخۆ مەبەست لە هونەری شێوەکاریە، هونەرەکانیتر بە ناوی خۆیان ناوزەد دەکرێن، “کتێبی فۆتۆگرافی” و “کتێبی شانۆیی” و “کتێبی سینەمایی” و “کتێبی مۆسیقی”، بەڵام ناونانی هونەر چڕکراوەتەوە سەر هونەری شێوەکاری.

ماوەی ڕابردوو لە فەرەنسا خەلاتی فناک بە باشترین ڕۆمانی ساڵ درا بە ڕۆمانی “ڕۆحە شۆڕانگێزەکان”ی خانمێکی ڕۆمانووس بە ناوی ماری ڤانترا، میدیاکانی فەرەنسا و تۆڕی کۆمەلایەتی ئێکس پێکران لە هەواڵی خەلاتەکە و ڕۆمانەکانی لە پێشبڕکێدا بوونە، خەلاتەکە لە بنەڕەتدا لەلایان ناوەندێکی کتێبەوەیە، ساڵانە متمانە دەکاتە سەر ٨٠٠ دەنگ، بەپێی ئامارو ڕاپرسیەک کە بلاوی دەکاتەوە، ٤٠٠ دەنگ لەلایان کتێبفرۆشەکانی ناوەندەکەوەیە، ٤٠٠ دەنگەکەی تر هی خوێنەرانی ئەو ناوەندەیە، ئەمساڵ بەدوای ئەوەی دەنگەکان لە سەر ٣٠ ڕۆمان بوو، کتێبی ناوبراو خەلاتی ساڵی وەرگرت.

ئەمە تەنیا نمونەیەکی هەرە بچوکی ئێستای دنیایە، بەڵام چونکە ناوەندە کولتوری و میدیایەکان هەماهەنگن لە دەرخستنی ئەو ڕووە دیارەی کولتور، گەشەسەندن و ململانێکان لە پێناو داهێنان بەردەوامی هەیە، هێزە سیاسیەکان خۆیان بە دژە کولتور نازانن، ئەو سەرسامیەی کەوا مرۆڤ ڕوو لە کتێبی هونەری دەکات، وەک سەرچاوەو تابلۆکان، وەک ئەوەی ئیتر هەموان گەلەریی تایبەتی خۆیان لە کتێبخانەی ماڵەوە هەبێت و گفتوگۆکانی خۆزانیش دەبنەوە بەشێک لە قسەکردنەوە لە کتێب و هونەر، ئەوەی بڕوای وایە کتێب و هونەر سەردەمیان بەسەرچوو، ئەوە ئەو دیدە فاشیزمانەی هێزە کوردیەکانە کە دەیانەوێت دنیا لەناو دیدی بنەماڵەیی ئەوان کورت بکەنەوەو تاوەکو نائاگایی بیرکردنەوە بە حیکمەت بزانین، ئەمە لە سەردەمێکی تاریکدا ناژین، هەندەی لە سەردەمێکداین تاریکبینەکان نوێنەرایەتی دنیای ئەمە دەکەن، زوو یان درەنگ دەبێت روناکی دەربکەوێت، ئەوەش ڕێک لە شانۆنامەی “کۆماری قەیرەکان” دەچێت، بۆچی لەم شانۆنامەیە دەچێت؟ پرسیارێک وەک گریمانەی خوێنەری ئەم وتارە دەیخەینە ڕوو.

بە ئەوەی ڕوناکی دەربکەوێت، دەبێت بەدەنگیەکانمان بگۆڕدرێن بە قسەکردن، گومانەکانمان چیتر لە شوێنی گومان نەمێننەوەو ببن بە

پرسیار، ئەمە چاوەروانی چی دەکەین؟

پرسیارێک بێئەوەی کەسمان ئاراستەی بەرامبەری بکەین، بەڵام پرسیارێکە لەناو هەمووماندا بوونی هەیە، بەبێدەنگی و ترس لەزەبروزەنگی دەسەڵات وایکردووە پرسیارەکە لەناو خۆمان بکوژین، سەرەنجام ماڵی کوردی هاوشێوەی شانۆنامەی «کۆماری قەیرەکانی» شانۆنوسی عێراقی عەبدولستار ناسرە، ئەگەرچی شانۆنامەکە لەبنەرەتدا لەشانۆگەری «ماڵی بەرنادا ئەلبا» ی شاعیرو شانۆنوس لۆرکا وەرگیراوە، بەڵام بەهۆی ئەوەی شانۆنوسە عێراقیەکە هەوڵیداوە گوزارشت لەدۆخی کۆمەلگای عێراقی بکات، ئەوە وایکردووە وەک تێکستێکی سەربەخۆ دەربکەوێت، ئەو نزیکی و کاریگەریە دەکرێت بابەتێکی ڕەخنەیی شانۆیی بێت، کە ئەمە لەم نوسینە لەو ئاستەدا کار ناکەین، هەندەی وەک بابەتێکی کۆمەڵناسی ئەدەبی سەیری دەکەین.

ماڵی کوردی ڕێک لەو کۆمارە دەچێت، نە قەیرە کچ لەماڵێکدان، لەچاوەروانیدا دەژین، دنیای دەرەوە بریتیە لە جەنگ، ژنەکان لەماڵێکی تاریکدا دەژین، لەو ماڵەدا خەونی ئەوان بریتیە لە هەواڵی دەرەوە، بەوەی ببیستن جەنگ کۆتایی هاتووەو دەستەکانیان بگەڕێنەوە لایان، ئەو خەونە ڕزگاربوونیانە لە قەیرەبوون، بۆیە ماڵەکە دەبێتە کۆمارێک کە گوزارشت لەکۆی کۆمەڵگایەک دەکات، سەرەنجام لە دەرگا دەدرێت، هەر یەک لەوان بە خۆشەویستەکەی خۆی دەزانێت، کەچی دەردەکەوێت پیاوێکی کەچەڵی شەلە کە لە زیندان ڕایکردووە، هەر یەک لە قەیرەکان دەیانەوێت ئەو پیاوە بۆ ئەو بێت، سەرەنجام لەسەر ئەوە ڕێک دەکەون، کە پیاوەکە بۆ هەموویان بێت، وەک یەک لە قەیرەکان دەڵێت تەنیا کاتێک ئێمە واز لەتۆ دێنین کە شەهیدەکان بگەڕێنەوە، لێرەدا شەهید دەبێتە ڕەمزێک بۆ خەونێکی کوژراو، کەواتە ئەگەر جەنگیش کۆتایی بێت کە ڕۆژێک کۆتایی دێت، بەڵام شەهیدەکان ناگەڕێنەوە، بۆیە ئاشتی دوای جەنگ کەوتنە بەسەر خەونی کوژراو.

ئەوە ڕاستیەکە سەرەنجام دوای کۆتایی جەنگ، خەون هیچ نیە جگە لەدەستدانی خودی خەونەکەی بەر لە جەنگ، وەک یەکێک لە قەیرەکان دەلێت «هەشتا مناڵ بووم کە شەمەندەفەرە جوانەکەم ڕۆیشت و بەجێی هێشتم»هەڵبەتە لەو نێوەندەدا ئەوانەی دەست بەسەر ژیان دەگرن ئەو زیندانیە ڕاکردوانەی جەنگ و زیندانن، کە دەکەونە ماڵێک بەر لەژن، بۆیە کاتێک تیشکێک ڕوناکی دێتە ژوورەوە وەک ئاماژەیەک بۆ کۆتایی جەنگ و ڕوناکبونەوەی دنیا، کە مرۆڤەکان دەتوانن ئێستا لەماڵەکانیان بچنە دەرەوە، پیاوە ڕاکردووەکەی زیندان دەلێت «ڕوناکی لێرە تاوانە»، تاوانە، چونکە کۆتایی ڕاکردوەکان و نەتوانینە بە دەست بەسەرداگرتنی ژنەکان.

ئەم شانۆنامەیە وێنەیەکی هاوشێوەی کۆمەڵگای کوردیە، کە لێرەدا لەسەر هەندێک جومگەی دەوەستین، کۆمەلگای کوردیی بەهۆی جەنگی ئایدیۆلۆژی و ئابوری لەکۆمەڵە قەیرەیەک دەچن، کەوا خەون تیایدا کوژرا، گەرچی دەسەڵاتی سیاسی هەمیشە دەیەوێت خەون وەک دەستەواژەیەکی سیاسی درۆزنانە بەکار بێنێت، ئەو فریوودانە هاوشێوەی پیاوە ڕاکردوەکەیە کە وا مەزەند دەکات بۆ هەمیشە لەم ماڵەدا لەگەڵ قەیرەکان دەمێنێتەوە، ئەو دوو بنەماڵە کوردیەش بەهەمان دیدگا سەیری کۆمەڵگای کوردی دەکەن، کە ئەوان بۆ هەمیشە نوێنەرایەتی ئێمە دەکەن و کۆتاییان نایەت، ئەو دیدە فاشیزمە بۆ ڕوانین لەکۆمەلگا بەرهەمی بیرکردنەوەی فاشیزمی بەعسە، چونکە ئەو دوو هێزە سیاسیەش ئیتر خەون بەوە دەبینن بگەڕێنەوە منداڵدانی ئەو فاشیزمە، بۆیە ئەوەی بەعسیش نەیکرد ئەوان پێی هەڵسان، ئیتر هەڵەیەکی گەورەیە ئەم دوو هێزە بە بەعس بشوبهێنین، چونکە بەعس ئەو فاشیزمە بوو ئازادی زەوت دەکرد و مافە سەرەتاییەکانی ژیانی پێت دەبەخشی، نان و کارەبا و مووچە ئەو شتە لاوەکیانەی ژیان بوون، تەنانەت لەکاتی جەنگی هەشت ساڵەی لەگەل ئێران بیانووی خراپی دۆخی ئابوری نەهێنایەوە، بەڵکو لەخوێندنگا سەرەتاییەکان رۆژانە خۆراکی بەسەر قوتابیەکان دابەش دەکرد، تا هەست بە برسیەتی نەکەن، ئەو ئەخلاقە فاشیەی بەعس خاڵی نەبوو لەبیرکردنەوەیەکی فاشیانە، بەوەی نان و پێداویستی ژیان دابین کراوە، ئەوەی بۆت نیە تەنیا ئازادیە، بەڵام فاشیزمی کوردیە هاوشێوەی بەعس ئازادی زەوت کردووە، لەهەمان کاتدا خودی ژیانیشی وەرگرتۆتەوە لێت.

ئێمە تەنیا ئەو کاتە ئازاد دەبین لەدەست فاشیزمی کوردیی ئەو دەمەی شەهیدەکان گەڕانەوە، گەڕانەوەی شەهیدەکان خەونی ژیاندۆستی کۆمەڵگایە، خەونێک کە لەهەشتاکانی سەدەی بیستەم حزبی کوردیی وەک درۆیەک گرتیە بەر تا لەشکرێک لەمر□قی کوردیی تیای بکوژرێت، کاتێک دەسەڵاتی بنەماڵەیی هەردووکیان کۆتایی هات بەدڵنیایی کوڕی هەردوو سەرۆک پێمان دەلێن «ڕوناکی لێرە تاوانە» تاوانبوون ڕوناکی وابەستەی کۆتایی ئەوان و ژیانێکی نوێیە، ئەوەی ئەم ژیانەی ناوێت تەنیا نەوە نوێیەکانی حزبی دوو بنەماڵە و کۆیلەکانی ناو کۆشک و حەرەم سەراکانیانن، چونکە دەیانەوێت روناکی نەیەتە ناو ئەم ماڵە و ئەو تاریکیە هەمیشەیی بێت هاوشێوەی تاریکی زیندانەکانیان بێت.

ئەو دنیا نوێیە زادەی دۆخێکە کە کۆتایی دەسەڵاتی کوردیی قەبارەکەی زۆر فراوانتر دەبێت لەکۆتایی دەسەلاتی بەعس، هۆکارەکەشی ئەوەیە ئەم فاشیزمە نوێیە ژیانی لەتەواوی ئاستەکان زەوت کردووە، فاشیزمی بەعس سەپاندنی زمان و سەربازی بوو، فاشیزمی کوردیی لەپاڵ ئەو مۆدیلە فاشیزمی زەوتکردنی ژیان و بەزیندانکردنی خودی

ماڵەکانیشە کە ببـێتەوە بە کۆماری قەیرەکان.

نیهاد جامی- فەڕەنسا